

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Проректор з навчово-педагогічної роботи

професор Олександр ГОЛОВКО

2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

“СОЦІОЛОГІЯ КУЛЬТУРИ”

(назва навчальної дисципліни)

другий (магістерський рівень вищої освіти)

рівень вищої освіти _____

галузь знань _____

034 Культурологія

спеціальність _____

“КУЛЬТУРОЛОГІЯ”

освітня програма _____

спеціалізація _____

обов’язкова

вид дисципліни _____

філософський

факультет _____

2022 / 2023 навчальний рік

«Соціологія культури»

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою філософського факультету

29 серпня 2022 року, протокол № 8

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Сорока Юлія Георгіївна – доктор соціологічних наук, доцент, професор кафедри соціології

Програму схвалено на засіданні кафедри соціології

Протокол № 15 від 14 червня 2022 року

В.о. завідувачки кафедри

Людмила СОКУРЯНСЬКА

Програму погоджено з гарантом освітньої програми «Культурологія»

Гарант освітньої програми «Культурологія»

Програму погоджено з науково-методичною комісією філософського факультету

Протокол № 10 від 15 серпня 2022 року

Голова науково-методичної комісії
філософського факультету

Сергій Толстов

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Соціологія культури» складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки магістрів спеціальності 034 – Культурологія.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є культура в соціологічному її розумінні, участь культури у відтворенні влади та нерівності в суспільстві.

В умовах здійснення **дистанційного навчання** дисципліна «Соціологія культури» вивчатиметься виключно онлайн. Лекції за навчальною дисципліною проводитимуться із застосуванням платформи GOOGLE MEET з використанням постійного посилання. 25-30% часу кожної лекції присвячено для запитань, дискусій, обговорення навчального матеріалу. Семінарські заняття проводитимуться в дистанційній формі із застосуванням створеного на платформі GOOGLE CLASSROOM курсу «Соціологія культури». Курс містить необхідні питання для самоперевірки з тем лекцій, а також завдання для виконання студентами. Семінарські заняття орієнтовані на читання літератури та аналіз прочитаного, виконання практичних завдань, тестів, обговорення й дискусій. Семінарські заняття проводяться в синхронному та асинхронному режимах відповідно графіку. Завдання асинхронних семінарів виконуються з урахуванням встановлених термінів. Зворотний зв'язок з викладачкою впродовж курсу здійснюватиметься також за допомогою групи в TELEGRAM та електронної пошти. Адреса викладачки yuliya.soroka@karazin.ua

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є формування профільних компетентностей з соціології культури, а саме застосування понять та концепцій соціології культури задля забезпечення розуміння сучасного полікультурного суспільства, культурних механізмів влади та формування на їх основі чутливості до питань дотримання прав та свобод особи, толерантності, протидії дискримінації.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- формування профільних компетентностей з соціології культури з визначення, розпізнавання й критики культурних механізмів влади та спроможність самостійної орієнтації в ситуаціях їх реалізації;
- формування загальних компетенцій: здатність до навчання; здатність до застосування знань на практиці; навички управління інформацією, здатність до самостійної роботи; робота в групі; здатність до організації та планування.

1.3. Кількість кредитів – 4.

1.4. Загальна кількість годин – 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
1-й	1-й
Лекції	
10 год.	6
Практичні, семінарські заняття	
20 год.	2
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
90 год.	90
Індивідуальні завдання	

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми, здобувачі повинні набути компетентностей та демонструвати такі результати навчання:

Перелік предметних компетентностей здобувача вищої освіти:

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 3. Здатність застосовувати знання на практиці.

ЗК 8. Здатність до критики і самокритики.

Фахові компетентності спеціальності:

ФК 2. Розуміння принципів культурологічного аналізу, принципів філософії культури, семіотики культури, герменевтики, культурної антропології та візуальних досліджень.

ФК 6. Вміння застосовувати знання найважливіших концепцій, принципів і теорій культурології для вирішення прикладних культурологічних задач;

ФК 7. Компетентності з інтерпретації, герменевтичного і культурологічного аналізу;

ФК 10. Навички самостійної роботи з феноменами культури та культурними інституціями, з дослідницькою літературою

ФК 13. Здатність самостійно висувати та аргументувати культурологічні теорії;

Згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми, студенти мають досягти таких результатів навчання:

ПРН 3. знати основні закономірності розвитку та сучасні досягнення культурологічної думки
ПРН 6. мати навички з соціально-гуманітарних та інформаційних технологій в обсязі, необхідному для використання їх методів в обраній професії культуролога

ПРН 10. уміти навчатись і працювати самостійно, мати спроможність генерувати нові ідеї та теорії

ПРН 14. демонструвати здатність використовувати професійно-профільовані знання, уміння й навички в галузі культурологічних дисциплін для дослідження та прогнозування розвитку суспільних явищ і процесів

ПРН 15. демонструвати здатність використовувати професійно-профільовані знання для узагальнення сучасних досягнень науки, філософії, мистецтва та суспільної думки

ПРН 16. використовувати знання, уміння і практичні навички в галузі культурології, теорії та філософії культури, історії культури, етики, естетики, культурної антропології та суміжних гуманітарних галузей знання при проведенні культурологічних досліджень

В результаті опанування курсу студентки та студенти мають **знати:** основні поняття та концепції соціології культури щодо співвідношення суспільства та культури, культурних механізмів влади, полікультурного суспільства; **вміти:** застосовувати ці категорії та концепції в поясненні реальних соціокультурних процесів, логічно та осмислено викладати свою позицію в письмовому науковому тексті та усному виступі, формувати власну поведінку в ситуаціях культурної неоднорідності.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Лекція 1. Соціологічне бачення зв'язку культури та суспільства. Культура та влада.

1. Соціологічне розуміння зв'язків людини, суспільства та культури.
2. Онтологія сучасного суспільства: принципова нецілісність та множинність.
3. Феномен влади, прямі й дискурсивні влади.
4. Поняття культурних механізмів влади.

Лекція 2. Символ у відтворенні нерівностей та влади

1. Символ як елемент культури.
2. Символічний простір, символічний капітал, символічна влада.
3. Символ в процесах номінації, класифікації, кодифікації.

Лекція 3. Ритуал у відтворенні нерівностей та влади

1. Соціологічне визначення ритуалу.
2. Ритуал і цінності, соціальні інститути та пам'ять спільноти.
3. Специфіка ритуалів у сучасному суспільстві. Свята.
4. Ритуали в процесах легітимації влади.

Лекція 4. Міф у відтворенні нерівностей та влади

1. Міф в культурі. Характеристики міфологічного мислення.
2. Міф та суспільство. Три аспекти зацікавленості соціології міфом.
3. Міф та цінності.
4. Міфологічне мислення та явище натуралізації.

Лекція 5. Полікультурне суспільство: неоднорідність та розрізнення

1. Концепції культурної неоднорідності та їх критика.
2. Дискурс чужого й ворога та його соціальний зміст
3. Культурна неоднорідність як ознака соціокультурного простору

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с.р.		л	п	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1. Соціологічне бачення зв'язку культури та суспільства. Культура та влада	18	2	4			12	18	2				12
2. Символ у відтворенні нерівностей та влади	18	2	4			12	18	1	1			12
3. Ритуал у відтворенні нерівностей та влади	18	2	4			12	18	1	1			12
4. Міф у відтворенні нерівностей та влади	18	2	4			12	18	1				12
5. Полікультурне суспільство: неоднорідність та розрізнення	18	2	4			12	18	1				24
<i>Усього годин</i>	90	10	20			60	90	6	2			72

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин: очне	Кількість годин: заочне
1	Соціологічне бачення зв'язку культури та суспільства. Культура та влада	4	-
2	Символ у відтворенні нерівностей та влади	4	1
3	Ритуал у відтворенні нерівностей та влади	4	1
4	Міф у відтворенні нерівностей та влади	4	-
5	Полікультурне суспільство: неоднорідність та розрізнення	4	-
	Загалом:	20	2

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінар 1. Специфіка соціологічного знання про культуру

Ви вже багато знаєте про культуру та соціологічний погляд на неї, й на цьому семінарі ми маємо акумулювати ці знання й окреслити принципи для даного курсу визначення. Для цього:

- згадайте, що ви знаєте про культуру з інших курсів університетської програми та повсякденного життя;
- прочитайте тексти Л. Іоніна та П. Сорокіна зі списку обов'язкової літератури. Підготуйте відповідь на питання для обговорення. Відповіді запишіть, щоб використати під час обговорення в аудиторії;
- перегляньте наступні визначення культури. Якими є точки зору, з яких автори бачать це явище? Що спільного та відмінного в цих визначеннях? Що незрозуміло? З чим ви не погоджуєтесь? Відповіді запишіть.
«Культура – це те, що відрізняє людину від тварин, культура – це характеристика людського суспільства. ... культура не успадковується біологічно, але передбачає навчання. ... культура напряму пов'язана з ідеями, що існують та передаються в символічній формі (за допомогою мови)» (Л. Іонін).
«Культура – ... сукупність значень, цінностей та норм, якими володіють особи, що взаємодіють, та сукупність носіїв, які об'єктивують, соціалізують та розкривають ці значення» (П. Сорокін).
«Культура – це сукупність генералізованих настанов комунікації та інтерпретації» (К. Гірц)
- *«[Культура – це] поле творчості та комунікації, виробництва та читання знаків, неперервних і ніколи не повторюваних процесів їх перетворення, самовизначення й трансцендування. Культура – це поле, де всі ми й автори й актори» (З. Бауман).*

Питання до обговорення на семінарі

1. Що таке «культура»?
2. Які науки вивчають культуру? В чому їх відмінності?
3. Які діяльності, окрім науки, безпосередньо пов'язані з культурою?
4. Базові визначення поняття культури для подальшої роботи за курсом (Іонін, Сорокін, Гірц, Бауман).

Семінар 2. Дискусія та доповіді з Лекції 1. Соціологічне бачення зв'язків культури та суспільства. Культура та влада.

Прочитайте тексти з обов'язкової літератури за Лекцією 1 та конспект. Знайдіть те, як ці матеріали розширюють кожне з питань лекції, порівнюючи їх з конспектом лекції. Знайдіть та випішіть головні поняття, що вводяться в цій лекції, та випішіть їх визначення. Доберіть самостійно приклади до кожного з цих понять, запишіть їх й скористайтеся записами під час виступу на дискусії.

Питання дискусії

1. Які різні способи розуміння зв'язку людини, суспільства та культури є в соціології та чим зумовлені їх різниці?
2. Чим постструктуралістське бачення суспільства відрізняється від функціоналістського? В чому переваги постструктуралістського підходу?
3. Чому саме феномен влади опиняється в центрі уваги дослідження зв'язку суспільства та культури в наш час?

Семінар 3. Дослідницькі завдання з Лекції 1.

(завдання додаються).

Семінар 4. Дискусія та доповіді з Лекції 2. Символ у відтворенні нерівностей та влади

Самостійна підготовка до заняття

Прочитайте тексти з обов'язкової літератури за Лекцією 2 та конспект. Знайдіть те, як ці матеріали розширюють кожне з питань лекції, порівнюючи їх з конспектом лекції. Знайдіть та випишіть головні поняття, що вводяться в цій лекції, та випишіть їх визначення. Доберіть самостійно приклади до кожного з цих понять, запишіть їх й скористайтеся записами під час виступу на дискусії.

Питання дискусії

1. Чи є символ соціологічним поняттям? Чи має бути й чому?
2. Чи є символ нейтральним щодо владних стосунків в суспільстві?
3. Чим є номінації та класифікації: актом пізнання або актом влади?

Семінар 5. Дослідницькі завдання з Лекції 2.

(завдання додаються).

Семінар 6. Дискусія та доповіді з Лекції 3. Ритуал у відтворенні нерівностей та влади

Прочитайте тексти з обов'язкової літератури за Лекцією 3 та конспект. Знайдіть те, як ці матеріали розширюють кожне з питань лекції, порівнюючи їх з конспектом лекції. Знайдіть та випишіть головні поняття, що вводяться в цій лекції, та випишіть їх визначення. Доберіть самостійно приклади до кожного з цих понять, запишіть їх та скористайтеся записами під час виступу на дискусії.

Питання дискусії

1. Чи можна назвати ритуал непрактичною дією? В чому її сенс?
2. Чи має поняття ритуалу належати до соціологічного словника? Чому?
3. Свята в сучасному суспільстві: атавізм чи атрибут?
4. Чи є можливою реалізація влади в суспільстві без використання ритуалів?

Семінар 7. Дослідницькі завдання з Лекції 3.

(завдання додаються).

Семінар 8. Дискусія та доповіді з Лекції 4. Міф у відтворенні нерівностей та влади.

Прочитайте тексти з обов'язкової літератури за Лекцією 4 та конспект. Знайдіть те, як ці матеріали розширюють кожне з питань лекції, порівнюючи їх з конспектом лекції. Знайдіть та випишіть головні поняття, що вводяться в цій лекції, та випишіть їх визначення. Доберіть самостійно приклади до кожного з цих понять, запишіть їх та скористайтеся записами під час виступу на дискусії.

Питання дискусії

1. Міфологічне та наукове мислення взаємовиключні: чи це вірно та чому?
2. Суспільство або спільнота не можуть існувати без міфу: чи погоджуєтесь ви з таким твердженням?
3. Які можливості для аналізу цінностей дає виявлення їх зв'язку з міфом?
4. Чи є натуралізація зловживанням?

Семінар 9. Дослідницькі завдання з Лекції 4.
(завдання додаються).

Семінар 10. Дискусія та доповіді з Лекції 5. Полікультурне суспільство: неоднорідність та розрізнення

Прочитайте тексти з обов'язкової літератури за Лекцією 5 та конспект. Знайдіть те, як ці матеріали розширюють кожне з питань лекції, порівнюючи їх з конспектом лекції. Знайдіть та випішіть головні поняття, що вводяться в цій лекції та обов'язковій літературі, та випішіть їх визначення. Доберіть самостійно приклади до кожного з цих понять, запишіть їх та скористайтеся записами під час виступу на дискусії.

Питання дискусії

Множинність соціальних позицій, культурна неоднорідність, полікультурність: в чому різниця між явищами, які позначаються цими поняттями?

Полікультурність та мультикультуралізм: чи це одне й те ж саме?

Чи можливо ідеї Перотті про полікультурність Європи перенести на сучасну Україну?

Які з концептів осягнення культурної неоднорідності є найвідомішими й чому?

- Які фігури Іншого складають актуальну соціокультурну номенклатуру Іншого для сучасного суспільства? Які дані треба застосовувати, щоб аргументувати цей перелік?
- Які категорії чи групи в сучасному українському суспільстві сприймаються як чужі? Які – як вороги? Яким стосункам влади таке сприйняття відповідає?

Чи є ситуація з індіанцем, про яку пише К. Гірц, актуальною для українського суспільства?

Які приклади моральної асиметрії в сучасному українському суспільстві ви зустрічали?

Чи можливий політичний режим, що не потребує монокультурного ідеалу як своєї основи?

Чи дозволяє поняття матриці домінування змінити погляд на нерівність та стосунки влади в суспільстві? Які саме зміни воно дозволяє?

5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин: очне	Кількість годин: заочне
1	Соціологічне бачення зв'язку культури та суспільства. Культура та влада	12	12
2	Символ у відтворенні нерівностей та влади	12	12
3	Ритуал у відтворенні нерівностей та влади	12	12
4	Міф у відтворенні нерівностей та влади	12	12
5	Полікультурне суспільство: неоднорідність та розрізнення	12	24
	Загалом:	60	72

6. Індивідуальні завдання - не передбачені

7. Методи навчання та критерії оцінювання

Лекційні заняття проводяться у формі лекції-дискусії та містять розгляд викладачкою основних понять та концепцій курсу та їх зв'язків, обговорення студентами пропонувані викладачкою дискусійних питань.

Семінарські заняття мають різний зміст навчальної діяльності студентів: виступ у дискусії, усна доповідь, обговорення першоджерела, презентація творчого завдання.

Виступ у дискусії на семінарі – це усний виступ з одного з питань відповідного заняття. Виступ в дискусії з обов'язкової літератури має продемонструвати знання матеріалів лекції та обов'язкової літератури та вашу точку зору з дискусійного питання й аргументацію щодо неї. Максимальна кількість балів за виступ – 6 балів. **Критерії оцінювання виступу** в дискусії з обов'язкової літератури: знання матеріалу теми (поняття, концепції, приклади) - 2 бали; грамотність, самостійність – 2 бали; аргументованість – 2 бали.

Усна доповідь готується самостійно на основі прочитання джерела зі списку додаткової літератури. Тема доповіді обирається самостійно відповідно обраному джерелу. Доповідь має розширювати певні питання лекції за допомогою ідей та положень конкретного джерела. Очікується, що доповіді будуть відповідати на питання: що автор/авторка джерела додає до нашого бачення певного питання, які переваги ми отримуємо завдяки цьому? Максимальна кількість балів за доповідь – 8 балів. Тривалість доповіді – 10 хвилин, вона має виголошуватися авторкою/автором своїми словами, а не читатися з паперу, та може супроводжуватися візуальними або відео матеріалами. **Критерії оцінювання усної доповіді:** відповідність завданню – 4 бали, знання матеріалу джерела, самостійність, аргументованість, оригінальність.

Участь у семінарі з обговорення першоджерела передбачає попереднє (поза аудиторією) прочитання тексту першоджерела та виконання вже в аудиторії завдань з аналізу тексту, запропонованих викладачкою. Виступ в обговоренні першоджерела оцінюється в 6 балів. **Критерії оцінювання:** знання тексту першоджерела, вміння аналізувати (розділяти) текст та робити самостійні висновки.

Презентація творчого завдання. Творче завдання має на меті актуалізувати навички використання понять та ідей курсу в аналізі реальних подій та процесів. Творче завдання готується поза аудиторією та презентується усно на семінарі. Максимальна оцінка за презентацію творчого завдання – 6 балів. **Критерії оцінювання творчого завдання:**

відповідність завданню, адекватність використання понять та ідей теми, аргументованість, оригінальність.

Письмовий іспит складається з тестових запитань з варіантами відповіді, запитань на пояснення та творчих завдань. Максимальна оцінка – 40 балів. Умовою допуску до іспиту є накопичення студенткою чи студентом протягом семестру не менше ніж 30 балів.

8. Методи контролю

ПРИКЛАДИ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:

Завдання для перевірки знань з Лекції 1.

1. Скільки існує значень слова «культура»?
2. Класифікація визначень культури Кребера і Клакхона включає групи «системні»?
3. Яка наука визначається як сукупність підходів про сутність, ціль та цінність культури, умов та форм її прояву?
4. В рамках якої з парадигм дослідження культури виникло поняття культурно-історичного типу?
5. Яке судження про культуру є найзагальнішим, стосовно якого можлива згода між дослідниками в різних науках про культуру?
6. Чи вірно, що культурно-аналітична традиція стверджує принципову єдність соціології та природничих наук?
7. Поняття репрезентативної культури вводить М. Вебер. Так чи ні?
8. Суспільство існує незалежно від переконань, світоглядів, уявлень індивідів. Яка з традицій соціологічного дослідження культури так стверджує?
9. Чи можна віднести до культурно-аналітичної традиції в соціології концепцію Т. Парсонса?
10. Чи пов'язані репрезентативна культура та репрезентативність виборки?
11. Хто є суб'єктами соціокультурної взаємодії?
12. Яку характеристику соціокультурної взаємодії означають слова «навмисне», «дизгармонічне», «продиктоване любов'ю»?
13. Що має вивчати соціологія з точки зору П. Сорокіна?
14. Чому мільйон ізольованих індивідів не є соціокультурним явищем?
15. Чи є стаття та вік найзначнішими якостями суб'єктів взаємодії?
16. В формі чого соціальна реальність успадковується новим поколінням?
17. Протягом соціалізації дітей об'єктивність створеного батьками світу для них самих буде зростати чи знижуватися?
18. «Індивідуальна біографія сприймається як епізод в об'єктивній історії родини», – вважають П. Бергер та Т. Лукман?
19. Завдяки чому інститути контролюють людську поведінку?
20. Яке з понять – хабітуалізація, об'єктивація чи інституціоналізація – визначається як взаємна типізація звичайних дій?
21. В роботах яких авторів сформувалася постструктуралістська соціальна теорія?
22. Методологічний плюралізм, равноцінність наукових, донаукових та ненаукових точок зору на предмет є епістемологічними принципами символічного інтеракціонізму?
23. Чи є відмова від масштабного теоретизування одним з принципів постструктуралізму?
24. Чи вважають постструктуралісти, що будь-який об'єкт є частиною цілого та сам складається з частин?
25. Чи вірно, що автором концепції дискурсивної влади є П. Бурдьо?
26. Що не є характерним для дискурсивної влади: макрорівень реалізації чи невидимість?
27. Чи характерним для прямої влади є горизонтальний напрямок дії?
28. Дискурс, стверджують постструктуралісти, це структура без чого?
29. Які інститути виникають в суспільстві модерну для підтримки продуктивності, спритності та витривалості людських тіл?
30. Які три механізми дисциплінарної влади визначив М. Фуко?

Завдання для перевірки знань з Лекції 2–4

1. Виходячи з соціологічного визначення символу, для кого його значення будуть загальновизначеними? Назвіть цю сукупність людей.
2. Назвіть відношення, які існують між змістом та формою в символі.
3. Яке визначення ритуалу дає Р. Фукс?
4. Кому належить ідея про формування соціальних інститутів в процесі ритуалізації?
5. Як називаються ритуали, які здійснюються регулярно мірою настання передбачуваних природних явищ?
6. Енергетична, формування ідентичностей, створювання колективів, структурування простору: хто з авторів пропонує такі функції міфу?

7. За М. Дуглас соціальні ритуали ускладнюють реальність?
8. Яку властивість ритуалів М. Дуглас ілюструє словами «жили–були»?
9. Вираз співчуття, вітальні листівки тощо є формальним вираженням дружби, за М. Дуглас?
10. Як пов'язані ритуал та досвід, за М. Дуглас?
11. Символічний капітал є формою, яку приймає будь-який інший капітал, коли стає яким?
12. Через розподіл властивостей соціальний світ, за П. Бурдьо, виявляється символічним універсумом?
13. Символічна влада – це влада створювати групи?
14. Що таке офіційна номінація?
15. Підґрунтям символічної боротьби, з точки зору П. Бурдьо, є прагнення людини до переваги над іншими?
16. Чи є звернення до традиції, за В. Бурлачуком, незацікавленим (нейтральним) пошуком фактів?
17. Яким чином свято, з точки зору соціології, пов'язане з традицією?
18. Як визначається сучасна сакралізація?
19. Які типи історичного опису, за Ф. Ніцше, згадує В. Бурлачук?
20. Як В. Бурлачук визначає міф як об'єкт соціологічного дослідження?
21. Як в міфологічному мисленні визначається поняття провини?
22. Яких пояснень прагне міфологічне мислення?
23. Кому належить ідея про те, що влада виробляє області об'єктів та ритуали істини?
24. Чи є міфи та цінності нейтральними стосовно влади?
25. Чим в прикладі Р. Барта є рози, що зображують любовні почуття?
26. В мові як семіотичній системі що є означником?
27. Мова, фотографія, живопис, реклама – чим всі вони є в відношенні до міфу?
28. Чи є міф, за Р. Бартом, первинною семіологічною системою?
29. Чому семіолог, за Р. Бартом, однаково підходить до письмового тексту та малюнку?
30. Які три позиції прочитання міфу виокремлює Р. Барт?

Завдання для перевірки знань з Лекції 5

1. Чим обумовлена полікультурність як невід'ємна характеристика сучасного суспільства?
2. Що приховує полікультурність як невід'ємну характеристику сучасного суспільства?
3. Що є спільним недоліком концептів субкультуристів, полістилізу, ціннісного поля?
4. Яка здатність сучасної людини, на погляд К. Гірца, є високо затребуваною в сучасному культурно неоднорідному світі?
5. Яка спроможність людини визначає толерантність за Ч. Кукасосом?
6. За допомогою якого поняття системи пригнічення розглядаються інтегровано?
7. Чи використовує А. Перотті для характеристики сучасного європейського суспільства поняття мультикультурності?
8. Який з соціальних інститутів розглядає Перотті у зв'язку зі зростанням культурної неоднорідності?
9. Які стосунки будуть встановлені між культурами в Європі, що розширюється?
10. Що, з А. Перотті, є відправною точкою для полікультурності?
11. Як А. Перотті називає сучасне суспільство, наскрізь прострошене полікультурністю?
12. Чи є субкультура частковою культурою цілісної культури суспільства?
13. Які дослідники вивчали зв'язок молодіжної субкультури з домінуючою буржуазною, дискримінованою культурою робітничого класу та комерційною масовою культурою?
14. За Щюцем, чим є оцінки, інститути, системи орієнтації та спрямування, які характеризують будь-яку соціальну групу?
15. Яке знання характеризується некогерентністю, тільки частковою ясністю та не вільно від суперечностей?
16. Перелічіть настанови, які характеризують знання повсякденного діяча.
17. Не володіє статусом, не має відчуття дистанції, не включений в живу історичну традицію групи, за А. Щюцем, ...
18. Чим для чужого є культурний зразок групового життя спільноти, з якої він бажає зблизитися?
19. Чи вважає Г. Зіммерман потреби ворожості та симпатії основною людських стосунків?
20. Потреба ворожості сама створює свій предмет. Чи так вважає Г. Зіммерман?
21. Ворожнеча між тими, хто звик вважати одне одного подібними, однаковими неможлива. Чи так вважав Г. Зіммерман?
22. Визнання небезпеки ворожнечі між людьми є інструментом ...
23. Як, за Г. Зіммерманом, пов'язані провини та ненависть?
24. Які категорії включає соціокультурна номенклатура Іншого?
25. Ким є Інший для індивіда?
26. Які джерела формування мають постмодерністські субкультури?
27. Що таке лімінальні субкультури?
28. Яку роль відіграє субкультурна диференціація?
29. Які джерела формують категорії, включені до соціокультурної номенклатури Іншого?
30. Кого Л. Гудков називає «найближчим» Іншим?

Відповіді на питання для перевірки знань

До теми 1: 1. Чотири. 2. Ні. 3. Філософія культури. 4. Циклічної. 5. Культура відрізняє людину від тваринного світу, передбачає навчання та передається в символічній формі. 6. Ні. 7. Ні. 8. Об'єктивістська. 9. Ні. 10. Ні. 11. Індивіди та організовані групи людей. 12. Значення. 13. Родові властивості соціокультурних явищ. 14. Бо вони не впливають одне на одного. 15. Ні. 16. Традиції. 17. Зростати. 18. Ні, суспільства. 19. Завдяки своєму існуванню. 20. Інституціоналізація. 21. Бурдьо, Дельоз, Фуко. 22. Ні. 23. Так. 24. Ні. 25. Ні. 26. Макрорівень реалізації. 27. Ні. 28. центру. 29. Медицина, школа, армія. 30. Нагляд, санкція, що нормалізує та іспит.

До теми 2-4: 1. Для спільноти носіїв даної культури. 2. Конвенційні. 3. Соціально санкціонована та здійснювана колективна послідовність дій, які не породжують нової предметності і не змінюють ситуацію в фізичному сенсі, але переробляють символи та ведуть до символічної зміни ситуації. 4. Г. Зімель. 5. Календарні. 6. Л. Іонін. 7. Ні. 8. Фокусувати увагу. 9. Ні. 10. Ритуал модернізує досвід. 11. Відомим. 12. Символічна система. 13. Так. 14. Це акт, за яким комусь присуджується право, звання, кваліфікація. 15. Ні. 16. Ні. 17. Свято – механізм оновлення традиції. 18. Наділення історичного факту статусу об'єктивного, перетворення його на символ. 19. Монументальний, антикварний, критичний. 20. механізм пояснення та носій цінностей. 21. Провина замінює причину. 22. Простих. 23. М. Фуко. 24. Ні. 25. Знаком. 26. Акстичний образ. 27. Міфологічним зверненням. 28. Ні. 29. Текст і малюнок можуть бути міфологічним зверненням. 30. Позиція творця міфу, міфолога та споживача міфу.

До теми 5: 1. Множинністю позицій соціального простору. 2. Ієрархією культурних атрибутів національної держави. 3. Опора на бінарні опозиції. 4. Здатність розуміти щось абсолютно чуже. 5. Спроможність терпіти нетерпиме. 6. Матриця домінування. 7. Ні. 8. Освіта. 9. Конкуренції та запозичення. 10. знання про внесок всієї цивілізації в інтелектуальну скарбницю людства. 11. Мережеве. 12. Так. 13. Бірмінгемська школа. 14. Культурний зразок групового життя. 15. Знання повсякденного діяча. 16. Попередній досвід достатній, щоб впоратися з майбутніми ситуаціями; можна спиратися на знання, отримані протягом соціалізації; знання про загальний тип подій є достатнім; це хвання поділяється з людьми однієї зі мною культури. 17. Чужий. 18. Лабіринтом. 19. Так. 20. Так. 21. Ні. 22. Інтеграції. 23. Спрощує приписування провини іншому та приховує віжучття власної. 24. Категорії Іншого як об'єкта соціального сприйняття. 25. Ресурсом самовизначення через протиставлення та одночасно джерелом імпорту ролей. 26. Множинне джерело формування. 27. Молодіжні об'єднання з розмитими картинами життєвого світу. 28. Забезпечує суспільство запасним арсеналом соціокультурних властивостей та породжує анклавізацію соціокультурного простору. 29. Наука, мистецтво, повсякденне мислення. 30. Дитину та інваліда.

Підсумковий контроль – письмовий іспит

Письмовий іспит складається з тестових запитань з варіантами відповіді, запитань на пояснення та творчих завдань. Максимальна оцінка – 40 балів. Умовою допуску до іспиту є накопичення студенткою чи студентом протягом семестру не менше ніж 30 балів.

Приклад відповіді на питання екзаменаційного білету

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ (ЗАВДАННЯ) № 1

1. Дайте відповідь на тестові питання (завдання додається). (15 балів)

2. Дайте розгорнуту відповідь на питання: Опишіть відомі вам напрямки, в яких розвивалася соціологія культури. Як, на вашу думку, можна пояснити це розмаїття. Аргументуйте свою відповідь. (15 балів)

3. Творче завдання: Згадайте образ ворога з відомого вам художнього твору. Опишіть використання цього образу ворога як культурний механізм влади. Аргументуйте свою відповідь. (10 балів)

Відповідь:

2. Соціологія культури як окрема дисципліна виникає на початку XX ст. Цим словосполученням Альфред Вебер, Макс Адлер та інші автори позначили напрямок досліджень духовного життя суспільства. Виокремлення цього напрямку було одним з наслідків методологічної кризи в соціології наприкінці XIX ст. В роботах неокантіанців та представників філософії життя Г. Ріккєрта та В. Дільтея, гуманістичної соціології – М. Вебера та Г. Зіммеля, суспільство розкривалося як продукт людської діяльності, на відміну від започаткованого О. Контом позитивістського бачення суспільства як частини

природи. Головним засобом освоєння цього предмету (суспільства як культурного продукту) стає розуміння (на відміну від позитивістського вимірювання).

Але культура в соціології вивчалася також і в позитивістському дусі. Наприклад, в рамках таких напрямків, як структурний функціоналізм та історичний матеріалізм. Останній став в радянській соціальній науці безпосереднім попередником соціології. Культура тут – окрема сфера суспільного життя, яка включає досягнення науки і техніки, твори літератури та мистецтва, суспільні ідеї та теорії. Культура вивчається через її складові елементи – цінності, норми, переконання. Т. Парсонс бачить культуру як елемент загальної системи дії, а її функцією – підтримання ціннісного зразку поведінки людей.

В другій половині ХХ ст. соціологи знов повертаються до вивчення культури як джерела смислів, що стають орієнтирами соціальної дії. Серед них Ф. Тенбрук та П. Бурдьо. За допомогою актуалізованих ідей Вебера, Зіммеля, Мангейма, вони вивчають вплив ідей на групоутворення, стратифікацію, створення соціальних інститутів, соціальні рухи та процеси.

Серед напрямків вивчення культури в соціальних науках в другій половині ХХ ст. також треба назвати культурні студії. Це міждисциплінарний напрямок дослідження культури як множинності способів життя. Він актуалізований становленням глобального світу, необхідністю комунікації та щільної співпраці з представниками та середовищами поза рамками Європейського світу. Цей напрямок розвивався в Англії, Канаді, США, Австралії. Методологія культурних студій дозволила побачити культурну неоднорідність і в середині західно-європейських та північноамериканських суспільств. А саме: у дослідженнях класової, расової, етнічної, субкультурної та інших нерівностей. Марксизм, постструктуралізм, мультикультуралізм визначають методологічну основу культурних студій. Їх також називають «дискурсом менишин», тому що за їх допомогою розрізнення, які риніше та в інших методологіях розумілися як структурні (класові, расові, соціально-демографічні) почали вивчатися як культурні.

Серед важливих напрямків, в рамках яких соціологія культури розвивається зараз, треба назвати Культуральну соціологію Дж. Александера (з 1980-их рр.). Він із співавторами досліджує культуру як автономний вимір соціального життя. Їх «сильна програма» передбачає, що культура – це смисли соціального життя; вони досліджуються через аналіз культурних кодів, наративів, символічних дій. Культурні структури розглядаються по аналогії з текстами, а головне завдання цього напрямку – пошук зв'язків символічних та соціальних структур.

3. Для відповіді на це питання хочу згадати відомий твір Р.Р. Толкієна «Гобіт: туди й звідти». Головна тема твору, відомого також завдяки екранізаціям – влада, сила, нерівність, здатність перемагати складні умови, вигравати та виживати у зіткненні з тими, хто більше, сильніше, чи володіє іншими перевагами, наприклад, магічними здібностями, тощо. Думаю, вибір головного герою та сюжету для автора є можливістю показати, як можна залишитися собою, тобто зберігти свою ідентичність, вирішуючи життєві завдання. Саме це, як на мене, є головною особливістю як Більбо, так і Фродо – головних героїв трилогії, яких автор любить саме за це.

Більбо – хобіт; їм приписане тихе й розмірене життя землероба або скотаря, тощо. Інші групи, описані в книзі, є для гобітів Іншими, тобто в порівнянні з якими гобіти визначають себе самих.

З деякими гобіт співпрацює, бо має спільні інтереси чи переконання. Так, гноми разом з Більбо вирушають у подорож, бо цікавляться скарбами, відібраними драконом Смогом, та хочуть повернути собі підземелля гори Ереборн, де вони народилися.

Гендальф – чарівник, в завдання якого входить підтримка рівноваги в світі. Саме він обирає Більбо для викрадення перстня всесилля. Він володіє магією, силою та знаннями, які перевищують знання та силу й Більбо, й інших персонажів. Завдяки цьому, до речі, Гендальфу вдається «звабити» хобіта на подорож – абсолютно не відповідний для хобітів

спосіб життя. Іншими словами, чарівник спонукає гобіта порушити кордони власної соціальної групи, ідентичності.

Рух сюжету дозволяє окреслити «кордони» соціальної ідентичності хобіта у зіткненні з представниками інших спільнот, які є або потенційно дружніми, або ворогами. Абсолютним ворогом є дракон Смог, наявність якого дозволяє згуртуватися таким різноманітним за своїми переконаннями та здібностями персонажами. А саме: гобітам, гномам, ельфам, людям та іншими істотам.

Ворог – саме на це звертали увагу дослідники ворожості Зіммель та Гудков – дозволяє згуртуватися спільноті, в якій немає внутрішніх основ консолідації. І те, що спільнота учасників подорожі розпадається, коли її ворог опиняється переможеним, доводить це твердження.

Важко розмістити названі спільноти на вісі «свої–вороги» по відношенню до гобітів. Наприклад, їх стосунки з ельфами більш складні та зорієнтовані іншими інтересами (окрім боротьби зі Смогом). Це стосується також і людей. Кожна з представлених спільнот має свої специфічні уявлення, правила поведінки, цілі, й майже від кожної гобіт отримує пропозиції «стати своїм», що означало б частково відмовитися від власної ідентичності.

Кордони між спільнотами позначає в сюжеті й відчуття, які переживають одне до одного персонажі. Так, іронія, яку гноми викликають у інших, стримує їх спільноту від поповнення та їх самих від втрати ідентичності. Захоплення та кохання між персонажами дозволяють авторові показати названі спільноти як ендогамні: так, ельфійська принцеса закохується в людину і, залишаючись з ним, втрачає безсмертя.

Таким чином, розглянутий сюжет демонструє здатність ворога допомагати консолідації неоднорідній та неструктурованій спільноті. Відчуття ворожості стає способом її згуртувати. З іншого боку, відтінки в стосунках «свій–ворог» забезпечують можливість позначення кордонів спільнот, різниць їх ідентичності.

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Виступи на семінарах	Підсумковий семестровий контроль (іспит)	Сума
60	40	100

Кількість балів за роботу протягом семестру не має перевищувати 60. Бали, що перевищують 60, не враховуються.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно	зараховано
80-89	добре	
70-79		
60-69		
50-59	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

10. Рекомендоване методичне забезпечення

Рекомендована література

Основна література

1. Сорока Ю. Соціологія культури : навчально-методичний посібник. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 136 с.
2. Соболевська М. Неофункціоналістські та постструктуралістські теорії в сучасній соціології: Навчальний посібник. К.: Дух і літера, 2010. 164 с.
3. Гендер для медій. Підручник .../ За ред. М. Маєрчик (гол. ред.), О. Плахотнік, Г. Ярманої. К.: Критика, 2013. 220 с.
4. Якісні дослідження в соціологічних практиках : Навчальний посібник / За ред. Н. Костенко, Л. Скокової. К. : Інститут соціології НАН України, 2009. 400 с.

Першоджерела – в перекладі українською

1. The generic structure of sociocultural phenomena. In Sorokin P. Society, Culture, and Personality: Their Structure and Dynamics, A System of General Sociology (1947), Harper & Brothers Publishers, New York & London
2. Society as an objective reality. In Berger P. and Luckmann T. The Social Construction of Reality. Penguin Books. 1966.
3. Bourdieu P. Social space and symbolic power. *Sociological Theory*, 1989. Vol. 7, No. 1, pp. 14-25.
4. Myth today. In Barthes R. Mythologies. 1972.
5. Miracles and Magic. In Douglas, M. Purity and Danger: An Analysis of Concepts of Pollution and Taboo (1966)
6. Geertz C. The Uses of Diversity. *Michigan Quarterly Review*, Winter 1986, p.105–123.
7. Simmel G. "The Sociology of Conflict: II" *American Journal of Sociology* 9 (1903) : 672-689

Допоміжна література

1. Танчер В. Колізія культурних ідентичностей у полікультурному суспільстві // СТММ:2019 (4): 106-117
2. Герус О. Дискурс-аналіз комерційної реклами в контексті дослідження практик споживання // СТММ:2012 (2): 142-164
3. Бурлачук В. Колективна пам'ять: між цінностями та історичним знанням // СТММ: 2020 (3): 124-142

4. Крепон М. Європейські іншості / пер. з фр. Київ : Український центр духов. культури, 2011. 184 с.
5. Бурдьо П., Вакан Л. Рефлексивна соціологія / пер. з фр. А. Рябчук. Медуза, 2015. 224 с.
6. Максимович О. В. Міжкультурна комунікація як предмет міждисциплінарного теоретизування. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи»*. 2018. № 39. С. 85-89.
7. Малес Л. Вивчаючи тексти культури: соціокультурний аналіз як пізнавальна стратегія соціології. Київ : КІС, 2011. 325 с.
8. Скокова Л. Культурна партиципація в Україні: бар'єри та стимули. *Український соціум*. 2018. № 2 (65). С. 66–82.
9. Сорока Ю. Свої, чужі, різні: соціокультурна перспектива сприйняття Іншого : монографія. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 332 с.
10. Танчер В. Культурна ідентичність в полікультурному суспільстві. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2019. № 4. С. 271-285. Веб-ресурс. 21 Jul. 2020.
11. Середа П., Мальцева К. Роль культурного та соціального капіталів у суб'єктивній оцінці здоров'я. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2022. № 1. С. 83–105.
12. Пивоварова Н. П., Титаренко В. В., Филипович Л. О. Релігійні меншини в Україні: актуальні проблеми. *Український соціум*. 2022. № 1 (80) С. 43–62.
13. Зубарев О., Сорока Ю., Ситнік О. «Казка про рибака й рибку», або феноменологія мрій підліткової молоді. *Український соціологічний журнал*. 2021. Т.24. С. 69-80.

Інформаційні ресурси

Соціологічний факультет Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна	http://socio.karazin.ua/
Факультет соціології КНУ імені Т. Шевченка	http://www.soc.univ.kiev.ua/
Факультет соціальних наук та соціальних технологій НаУКМА	http://www.ukma.kiev.ua/ua/faculties/fac_soc/index.php
Кафедра історії та теорії ЛНУ імені І. Франка	http://www.sociology-lnu.org.ua/
Підкаст з популярної соціології та сучасної історії "Правила гри"	https://www.youtube.com/channel/UC0VFSYYdY7vVqda5toDy0bw
Контур (переклади українською академічних текстів з соціальних наук)	https://kontur.media/
Журнал "The village"	https://www.the-village.com.ua/
Бібліотека ім. В.Г. Короленка	http://korolenko.kharkov.com/nov_catal.htm
Журнал «Соціологія: теорія, методи, маркетинг»	http://stmm.in.ua
Незалежний культурологічний часопис «Ї»	http://www.ji-magazine.lviv.ua/index.htm
Інститут соціології НАН України	http://www.i-soc.kiev.ua/institute/
Центр Разумкова	http://www.razumkov.org.ua/
Український Харків	http://kharkiv.dyvy.info/home
Журнал Український тиждень	http://www.ut.net.ua/index/
Газета День	http://www.day.kiev.ua/

Газета Дзеркало Тижня	http://www.dt.ua/
Українська служба BBC	http://www.bbc.co.uk/ukrainian/
Українська служба радіо Свобода	http://www.radiosvoboda.org/
Інформаційний портал zaxid.net	http://www.zaxid.net/
Мистецький арсенал	https://artarsenal.in.ua/
Харківський Художній музей	http://www.artmuseum.kharkov.ua/ukr/index.htm
Львівська Національна Гелерея мистецтв	http://lvivgallery.org/
Портал «Музейний простір України»	http://prostir.museum/
Національний Художній музей України (м. Київ)	http://namu.kiev.ua/
Музей Івана Гончара (м. Київ)	http://honchar.org.ua/russian.htm
Національна художня галерея (м. Вашингтон, Округ Колумбія, США)	http://www.nga.gov/home.htm
Смітсонівські музеї (м. Вашингтон, Округ Колумбія, США)	http://www.si.edu/Museums/
Британський Музей (м. Лондон, Великобританія)	http://www.britishmuseum.org/
Лувр (м. Париж, Франція)	http://www.louvre.fr/llv/commun/home.jsp

ПЛАН ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Соціологія культури у вивченні зв'язку культури та влади.

Лекція 1. Соціологічне бачення зв'язку культури та суспільства. Культура та влада (1, 2)

1. Соціологія культури: коротка історія дисципліни
2. Соціологічне розуміння зв'язків людини, суспільства та культури.
3. Онтологія сучасного суспільства: принципова нецілісність та множинність.
4. Феномен влади, прямі й дискурсивні влади.
5. Поняття культурних механізмів влади.

Література:

Обов'язкова:

1. Сорока Ю. Соціологія культури : навчально-методичний посібник. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – С. 17–22.
2. Соболевська М. Онтологічні та гносеологічні засади постструктуралістської соціальної теорії / М. Соболевська // Соболевська М. Неофункціоналістські та постструктуралістські теорії в сучасній соціології: Навчальний посібник. – К. : Дух і літера, 2010. – С. 92–97.
3. Гендер для медій : підручник .../ за ред. М. Маєрчик (гол. ред.), О. Плахотнік, Г. Ярманової. – К. : Критика, 2013. – С. 29–40.
4. The generic structure of sociocultural phenomena. In Sorokin P. Society, Culture, and Personality: Their Structure and Dynamics, A System of General Sociology (1947), Harper & Brothers Publishers, New York & London
8. Society as an objective reality. In Berger, P. and Luckmann T. (1966) The Social Construction of Reality. Penguin Books.

Додаткова:

1. Скокова Л. Культуральна соціологія: в пошуках смислів соціального життя / Л. Скокова // Сміслова морфологія соціуму / за ред. Н. Костенко. – К. : Інститут соціології НАН України, 2012. – С. 59–88.
2. Скокова Л. Культурна партиципація в Україні: бар'єри та стимули. *Український соціум*. 2018. № 2 (65). С. 66–82.
3. Соболевська М. Після неофункціоналізму: культурний поворот в соціології / М. Соболевська // Соболевська М. Неофункціоналістські та постструктуралістські теорії у сучасній соціології : навчальний посібник. – К. : Дух і літера, 2010. – С.53–61
4. Фрейре П. Антидіалогова та діалогова теорії / П. Фрейре // Фрейре П. Педагогіка пригноблених ; пер. з англ. – К. : ЮНІВЕРС, 2003. – С.107–164.
5. Фуко, М. Правила промови. – К.: Дух і літера, 1993. – 61 с.

Тема 2 . Складові культури в процесі відтворення нерівностей та влади

Лекція 2. Символ у відтворенні нерівностей та влади

1. Символ як елемент культури.
2. Символічний простір, символічна влада, символічна боротьба, символічний капітал.
3. Символ в процесах номінації, класифікації, кодифікації.

Література

Обов'язкова:

1. Бурлачук В. Способи артикуляції влади, або символ у системі владних відносин / В. Бурлачук // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2003, №3. – С. 20–31.
2. Bourdieu P. (1989). Social space and symbolic power. *Sociological Theory*, Vol. 7, No. 1, pp. 14-25.

Додаткова:

1. Ігнатенко І. Стаючи жінкою: обряд «комори» та символіка дівочої цноти / І. Ігнатенко // Ігнатенко І. Жіноче тіло у традиційній культурі українців. – К. : Дуліби, 2013. – С. 97–121.
2. Малес Л. Соціосеміотична ідентифікація культур / Л. Малес // Малес Л. Вивчаючи тексти культури: соціокультурний аналіз як пізнавальна стратегія соціології. – К. : КІС, 2011. – С. 122-151.
3. Рябчук А. Криміналізація бездомності на пострадянських теренах / А. Рябчук // Спільне: журнал соціальної критики. – 2010. – № 1. – С.45–56.

4. Сорока Ю. Значення символу «українець/українка» в уявленнях українського студентства: між етнічною та громадянською інтерпретаціями / Ю. Сорока // Українське студентство у пошуках ідентичності : монографія / за ред. В. Арбеніної, Л. Сокур'янської. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – С. 80–97.

Лекція 3. Ритуал у відтворенні нерівностей та влади

1. Соціологічне визначення ритуалу.
2. Ритуал і цінності, соціальні інститути та пам'ять спільноти.
3. Специфіка ритуалів у сучасному суспільстві. Свята.
4. Ритуали в процесах легітимації влади.

Література

Обов'язкова:

1. Miracles and Magic. In Douglas, M. Purity and Danger: An Analysis of Concepts of Pollution and Taboo (1966) - в перекладі українською.

Додаткова:

1. Актуальні культурні практики населення України // Соціокультурні ідентичності та практики / під ред. А. Ручки. – К. : ІС НАНУ, 2002. – С. 259–289.
2. Кісь О. Мати: ідеали та практики материнства /О. Кісь // Кісь О. Жінка у традиційній українській культурі (друга половина XIX – початок XX ст.). – Львів: Інститут народознавства НАН України, 2012. – С. 181–199.
3. Маєрчик М. Символіка втрати і здобуття тілесних функцій в обрядах переходу / М. Маєрчик // Маєрчик М. Ритуал і тіло. – К. : Критика, 2011. – С.73–126.

Лекція 4. Міф у відтворенні нерівностей та влади

1. Міф в культурі. Характеристики міфологічного мислення.
2. Міф та суспільство. Три аспекти зацікавленості соціології міфом.
3. Міф та цінності.
4. Міфологічне мислення та явище натуралізації.

Література

Обов'язкова:

1. Myth today. In Barthes R. (1972). Mythologies.
2. Simmel, G. "The Sociology of Conflict: II" *American Journal of Sociology* 9 (1903) : 672-689.
3. Сорока Ю. Мова ворожнечі в перспективі соціології культури / Ю. Сорока // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2018 / 3. – С. 26–46.

Додаткова:

1. Бурлачук В. Колективна пам'ять: між цінностями та історичним знанням // СТММ: 2020 (3): 124-142
2. Кулік В. Статус-кво та нормальність / В.Кулік // Кулік В. Дискурс українських медій: ідентичності, ідеології, владні стосунки. – К. : Критика, 2010. – С. 271–288.
3. Маєрчик М. Гендерована біологія / М. Маєрчик, О. Плахотнік // Гендер для медій : підручник .../ за ред. М. Маєрчик (гол. ред.), О. Плахотнік, Г. Ярманової. – К. : Критика, 2013. – С. 61–78.
4. Кристева Ю. За яким правом ви чужинець? / Ю. Кристева Кристева Ю. Самі собі чужі /Ю. Кристева; пер. з фр. – К.: «Основи», 2004. – С. 123–135.
5. Сорока Ю. Ворог як категорія соціального сприйняття / Ю. Сорока // Вісник Львівського університету. Сер. Соціологічна. – 2011. – Вип. 5. – 312 с. – С. 199–208. Сорока Ю. Інший як об'єкт соціального сприйняття: соціокультурна номенклатура Іншого / Ю. Сорока // Сорока Ю. Свої, чужі, різні: соціокультурна перспектива сприйняття Іншого / Ю. Сорока. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – С. 170–223.
6. Сорока Ю. Студентські уявлення щодо відчуття ворожості в сучасній Україні / Ю. Сорока // Українське студентство у пошуках ідентичності : монографія / за ред. В. Л. Арбеніної, Л. Г. Сокур'янської. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – С. 375–386.

Лекція 5. Полікультурне суспільство: неоднорідність та розрізнення

1. Концепції культурної неоднорідності та їх критика.
2. Дискурс чужого й ворога та його соціальний зміст
3. Культурна неоднорідність як ознака соціокультурного простору

Література

Обов'язкова:

1. Ручка А. Субкультури як соціологічний конструкт / А. Ручка // Ручка А. Субкультурна варіативність українського соціуму / А. Ручка; за ред. Н. Костенко, А. Ручки. – К.: ІС НАНУ, 2010. – С. 11-26.
2. Перотті А. Полікультурність у всіх її проявах / А. Перотті // Перотті А. Виступ на захист полікультурності / А. Перотті ; пер. з франц. – Л. : Кальварія, 2001. – С. 31–48.
3. Сорока Ю. Соціокультурна інтерпретація полікультурного суспільства / Ю. Сорока // Сорока Ю. Свої, чужі, різні: соціокультурна перспектива сприйняття Іншого / Ю. Сорока. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – С. 224–242.
4. Geertz, C. The Uses of Diversity. *Michigan Quarterly Review*, Winter 1986, p.105–123.
2. Сорока Ю. Актуалізація проблематики Іншого в сучасному українському суспільстві / Ю. Сорока // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства : Збірник наукових праць / Ю. Сорока. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. – Вип. 10. – С. 429–432.

Додаткова:

1. Відповідь // Жити разом: поєднання різноманіття і свободи в Європі XXI століття. Пер. з англ. – Львів: Літопис, 2011. – С. 45–78.
2. Костенко Н. Поточні концептуалізації культурних порядків / Н. Костенко // Костенко Н. Субкультурна варіативність українського соціуму / Н. Костенко; за ред. Н. Костенко, А. Ручки. – К. : ІС НАНУ, 2010. – С. 27–34.
3. Максимович О. В. Міжкультурна комунікація як предмет міждисциплінарного теоретизування // Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи». 2018. № 39. С. 85-89.
4. Рубл Б. Живучи посередині / Б. Рубл // Рубл Б. Капітал розмаїтості. Транснаціональні мігранти в Монреалі, Вашингтоні та Києві / Б. Рубл; пер. з англ. Т. Цимбал. – К. : Критика, 2007. – С. 59 – 90.
5. Сорока Ю. Полікультурне суспільство: взаємозв'язок процесів його дослідження та формування / Ю. Сорока // Сорока Ю. Агора. Наука без кордонів. – К. : Стилос, 2012. – Вип. 11. - С. 183–19
6. Танчер В. Колізія культурних ідентичностей у полікультурному суспільстві // СТММ:2019 (4): 106-117
7. Тейлор Ч. Мультикультуралізм та політика визнання / Ч. Тейлор; пер. англ. – К. : Альтерпрес, 2004. – С. 29–71.
8. Цей прекрасний новий світ // Хіппі у Львові. Альманах.. – Л. : «Тріада плюс», 2012. – Вип. 2. - С. 39–94.
9. Крепон М. Пам'яті про імперію (використання, запозичення, переклад) / М. Крепон // Крепон М. Європейські іншості / М. Крепон; пер. з фр. – К. : Український центр духов. культури, 2011. – С. 49–67.
10. Медіа і глобальна культура // Медіа. Демократія. Культура / за ред. Н. Костенко, А. Ручки. – К.: ІС НАНУ, 2008. – С. 133–152.